

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cursus Theologico-Moralis

Ad usum Tyronum elucubratus, Et in Quotidianis Prælectionibus

Quoad ea, quæ Moralis Theologia disputat de Legibus, de Præceptis
Decalogi, de Restitutione, ac de Contractibus

Viva, Domenico

Patavii, 1723

Quæstio III. De Mutuo, & Usura.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40673

Q U Æ S T I O III.

De Mutuo, & Usura.

Plurima fusc diximus de Usuris in quarto ex Opusculis Theologico moralibus typis jam dato. At quia tractatus hic de Contractibus mutilus esset, nisi in eo de hoc præcipuo Mutui contractu ageretur, idcirco post explicatam rationem Mutui, paucis hic perstringemus, quæ spectant ad Usuram, & ad purgandos alios Contractus a labe Usuræ. Discutiemus itaque primo, Quid, & Quotuplex sit Mutuum; Et quibus in casibus deobligetur Mutuatarius a restituenda re mutuo accepta? Secundo, Quid sit Usura, & Quotuplex? Tertio, An quælibet obligatio imposita Mutuatario sit Usura? Quarto, Qua via possit sine labe Usuræ aliquid ultra sortem exigi? Quinto, Expedientur ea quæ pertinent ad Usurarium.

ARTICULUS I.

Quid, & quotuplex sit Mutuum? Et quinam a restituenda re mutua deobligentur?

I. Quid sit Mutuum, & in quo differat a commodato, & aliis Contractibus?

II. Si pecunia commodeur ad ostensionem, potest commodans aliquid percipere a Commodatario propter talem usum: At si pecunia detur mutua, nihil potest accipi propter ejus usum.

III. Mutuum potest esse tacitum, seu implicitum, ac virtuale; ut si vendatur res pluris, quam valeat propter dilationem solutionis.

IV. Ex juris privilegio, saltem pro foro externo, non tenetur filiusfamilias restituere pecuniam mutuo acceptam etiam post mortem Patris, si non habeat bona Castrensia, vel quasi Castrensia.

V. Pariter deobligantur Ecclesie, & loca pia, ac Oppida, nisi constet pecuniam conversam esse in eorum utilitatem. Quid de Pupillis & Minoribus?

I. Quæritur primo, Quomodo Mutuum definiatur?

Respondeo, Mutuum prout distinctum a Commodato, Locato, Pignore, Hypotheca, Deposito, & aliis Contractibus, est *Traditio rei, seu pecunie, ut statim fiat accipiens, qui postea restituat tantumdem ejusdem rationis, & qualitatis.* Convenit proinde cum Commodato, &c. quia in utroque Contractu habetur traditio rei, sed differt ab illo, quia per mutuum, & non per Commodatum dominium rei transfertur in mutuatarium; Hinc enim talis Contractus appellatur Mutuum, quia per illud, quod est meum, fit tuum. Ex quo sequitur, quod incrementum, aut decrementum valoris rei mutuo data cedere debeat Mutuatario, utpote domino rei, & si res mutuo data pereat, eidem Mutuatario perire debet, quia res domino perit: Contra vero si res commodata casu pereat, non perit Commodatario, sed Commodanti, qui est dominus.

Præterea restitui debet a Mutuatario non eadem res in individuo, ut in commodato, (esto possit ea reddi,) nec res alterius speciei, quia est

set Permutatio, sed ejusdem speciei, & bonitatis. Ex quo etiam fit, quod mutuum sit de iis rebus, quæ functionem recipiunt, seu quarum una substitui potest loco alterius, ut vinum pro vino, pecunia pro pecunia, &c. ad differentiam Commodati, & locationis, qui sunt de iis rebus, quæ functionem non recipiunt.

II. Quare si pecuniam quis accipiat ad ostentationem, & pompam, non ad illam expendendam, atque adeo cum obligatione reddendi eandem, non intelligitur celebratus Contractus Mutui, sed Commodati, ut proinde si casu pereat, ipsi Commodanti pereat; unde aliquid posset ab eo accipi propter usum talis pecuniæ, qui est pretio æstimabilis; Non secus ac quando commodantur vasa argentea; Quod in mutuo fieri non potest, ut infra dicemus, quia si ex mutuo aliquid acciperetur a mutuante, hic lucrum reportaret, & ditesceret ex miseriis mutuatariorum, qui cogitur ex sua miseria mutuum accipere; Qui vero vult pecuniam ad ostentationem commodatam, non cogitur ad id a sua miseria, unde non est mirum, quod commodans possit ex commodatione pecuniæ lucrum reportare: Præterquam quod usus rei commodatæ est pretio æstimabilis, & spectat ad dominum, unde commodans pecuniam ad ostentationem aliquid percipit ex usu rei suæ: At usus rei mutuatæ non spectat ad mutuantem, eo quod per mutuum transtulit ejus rei dominium in Mutuatarium, unde si quid acciperet propter talem usum, acciperet aliquid ex usu rei non suæ, quod est iniquum.

III. Quæritur secundo: Quotuplex sit Mutuum?

Respondeo, aliud esse expressum, seu formale, ut quando datur pecunia mutuo; aliud esse tacitum, seu implicitum, & virtuale, ut quando venditur domus majori pretio propter dilatio-

nem solutionis; tunc enim censetur virtualiter mutuari pecunia usque ad tempus præfixum solutionis.

IV. Quæritur tertio: An omnes obligentur ad restituendam rem mutuo acceptam?

Respondeo, jure naturæ omnes obligari, sed in quibusdam casibus privilegio juris positivi filii familias, Ecclesiæ, Civitates, & Minores possunt non restituere mutuum, & obligationem elidere exceptione. Nam primo filii familias, qui sub patria potestate est, nec habet bona Castrensia, vel quasi Castrensia, nec publice creditur esse juris sui, si absque Patris consensu accepit pecuniam mutuam, non tenetur illam restituere, etiam post mortem Patris, ex leg. 1., Cod. ad Macedonianum, saltem pro foro externo; Immo Molin. disp. 30., & Less. cap. 20. num. 6. apud Trull. contra Rebell., Reginald., & alios communius putant, quod neque in foro conscientiæ teneatur, si velit uti privilegio talis legis idcirco latæ, ne filii hac occasione ad pecuniam persolvendam machinarentur mortem Patris. Notandum tamen, quod lex loquatur de sola pecunia mutuo accepta, non de aliis rebus, puta vino, oleo, &c.: Si tamen filius juravit se soluturum, tenetur vi juramenti; quamvis possit a Prælate petere relaxationem, aliter lex facile redderetur inutilis, ut notat Trull.

V. Secundo, Ecclesiæ, & loca pia, sicut etiam Oppidum non tenentur restituere pecuniam mutuam, nisi creditor probet conversam esse in eorum utilitatem: Et idem dicas de Pupillo, & Minore, si eorum nomine Tutor, vel Curator mutuum accepit, ut communiter notant Doctores. Verum si Prælatus cum consensu Capituli mutuum accepit nomine Ecclesiæ, & possit solvere sine alienatione rerum immobilium, debet solvere, ut notat Trull. ex Less. cap. 20. num. 11.

A R.

ARTICULUS II.

Quid, & Quotuplex sit Usura, & quo Jure prohibita?

- I. Usura est lucrum immediate proveniens ex Mutuo: Unde non potest Mutuatario imponi, quod ponat, qua alias debet ex alia virtute a justitia; Nec potest aliquid ab eo exigere tanquam debitum ex gratitudine, praevio pacto saltem implicito.
- II. Usura alia est mentalis, alia realis, alia manifesta, alia palliata.
- III. Non est Usura mentalis mutuare cum spe, & intentione lucri, dummodo non interveniat pactum; Sicut nec est simonia Officium recitare intendendo distributiones.
- IV. Nec est Usura sperare ex Mutuo amicitiam; At probabilius hac non potest in pactum deduci.
- V. Non licet excitare Mutuatarium ad remunerationem tanquam debitam pro mutuo; licitum tamen est excitare illum ad aliquid omnino liberaliter donandum. Sed in praxi periculosum.
- VI. Quid si dubites, an Mutuatarius aliquid omnino tibi liberaliter donec?
- VII. Jure Civili, Canonico, & Naturali prohibetur Usura.

I. **U**Sura definitur, quod sit lucrum ex mutuo immediate proveniens. Dicitur primo *Lucrum*, hoc est acquisitio rei supra sortem indebita; ut si mutuans centum recipiat centum & unum: Quare non erit usura, si mutuem tibi, ut definas nocere, ut reddas depositum, vel debitum, &c., quia sic nullum lucrum reporto, seu non acquirō ultra sortem nisi id, quod alias erat mihi debitum ex justitia; Contra vero erit usura, si mutuem, ut praestes ea, ad quae te-

neris ex Charitate, aut ex Religione, aut ex Obedientia, aut ex Fidelitate, ut communiter docent apud Bonac. punct. 3. num. 15. contra Medin., Petrum Navar., & Valent. Ratio est, quia sic imponitur gravamen, ratione cuius tenetur Mutuatarius ad damna subsecuta, ad quae non tenetur, si omitteret, quae debet ex charitate, aut ex alia virtute distincta a justitia. Dicitur secundo, *Proveniens ex mutuo*, nam si proveniat lucrum ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, vel aliunde, non erit usura. Dicitur tertio *Immediate*, nam si lucrum mihi proveniat non immediate ex mutuo, sed ex amicitia, vel gratitudine, non erit usura; ita tamen ut antecederet ne implicate quidem id sit deductum in pactum, nec exigatur tanquam debitum; proscripta enim est ab Innoc. XI. propos. 42. dicens: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigatur tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tanquam debitum ex justitia*; Et sensus est, quod si aliquid ultra sortem exigatur tanquam debitum ex benevolentia, & gratitudine, & ex his titulis in pactum deducatur, procul dubio sit usura: Sicut pariter est simonia accipere pro re sacra aliquod temporale titulo gratitudinis, si id in pactum deducatur, ut ostendimus in Trutina thesaurum damnatarum exponendo thesaurum 45. ab Innoc. XI. proscriptam.

II. Quæritur primo; Quotuplex sit Usura?

Respondeo, dividi primo in Realem, seu Externam, & Mentalem, seu internam; Illa habetur, quando intervenit pactum saltem implicitum reddendi aliquid supra sortem; Mentalis vero habetur, quando mutuans intendit lucrum tanquam debitum ex mutuo, quamvis nullum pactum imponat. Unde fit, usuram, tribus modis accipi apud Doctores, Primo pro lucro di-

dicto supra sortem. Secundo pro Contractu, quo aliquid promittitur supra sortem vi mutui. Tertio pro ipsa voluntate lucrandi propter mutuum.

Dividitur secundo Usura in Manifestam, & Palliatam, seu implicitam; Illa habetur, quando manifeste intenditur lucrum; Hæc habetur, quando intentio lucri palliatur, & coloratur colore alterius Contractus; ut si venderem credito centum aureis rem, quæ numerata pecunia valet octoginta; idem enim hoc esset ac mutuare octoginta, ut reddantur post annum centum.

III. Rogabis, an semper sit usura mentalis mutuare cum spe, & intentione, quod aliquid supra sortem reddatur; cum dicatur Lucæ 6. 31. *Mutuum date nihil inde sperantes.*

Respondeo cum Molin., Less., & aliis apud Bonac. punct. 2., tunc committi usuram, quando speratur, vel intenditur lucrum immediate ex mutuo, tanquam debitum ex iustitia, seu si speretur lucrum non ex liberalitate Mutuatarii, sed tanquam pretium ex mutuo: Contra vero si speretur lucrum ex mutuo non immediate, sed mediante amicitia, vel gratitudine, vel liberalitate, & non tanquam pretium mutui, non committitur usura, sive huiusmodi lucrum minus principaliter speretur, sive principaliter, sive sit causa impulsiva, sive finalis mutui. Ratio est, quia non committitur usura, nisi aliquid accipiatur ultra sortem ex mutuo ab eo, qui dat invite, & involuntarie mixte; quæ autem abque prævio pacto etiam implicito dantur ex amicitia, gratitudine, vel liberalitate, libere, & omnino voluntarie dantur. Præterea sicut committit simoniam Canonicus, quando Divinum officium recitat, ut percipiat distributiones tanquam pretium Divini Officii, non vero si Officium recitet, ut percipiat distributiones tanquam

quid annexum Divino Officio ad sui sustentationem, licet illas principaliter intendat; ita committit usuram, qui ex mutuo immediate intendit lucrum tanquam pretium mutui, non vero qui intendit mediante amicitia, quamvis causa finalis mutui sit lucrum. Non negaverim tamen, quod inordinate operaretur, tam qui recitando Divinum Officium principaliter tenderet lucrari distributiones, quam qui mutuando principaliter intenderet lucrum ex gratitudine; at sicut ille non committeret Simoniam, ita neque hic Usuram. Neuter autem peccaret, si principaliter ille recitaret Divinum Officium propter cultum Divinum, & minus principaliter, ut lucretur distributiones, & hic mutuando principaliter intenderet subvenire indigenti, & minus principaliter lucrum forte proveniens ex gratitudine mutuatarii.

Hinc sequitur primo, quod non committatur usura ab eo, qui mutuat indigenti, sperans illum gratum, & liberalem fore; esto non esset mutuaturus, nisi id sperasset: Sicut non committit Simoniam, qui inservit Episcopo sperans ejus amicitiam, & ea occasione Beneficium; quamvis non inserviret, nisi id lucraretur, ut docet Navar., Reginald., Bonac. loc. cit. contra Salon., & Bagn. Committitur tamen usura, si lucrum speretur tanquam debitum ex iustitia, sicut etiam si deinde mutuans exigat aliquid ultra sortem tanquam debitum ex gratitudine, vel benevolentia, ut diximus ex definitione Innoc. XI. damnantis proposit. 42., quæ habet: *Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigatur tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tanquam ex iustitia debitum.*

IV. Sequitur secundo, non committi usuram ab eo, qui ex mutuo sperat amicitiam; quia amicitia est aliquid honestum, nec est pretio æstimabilis;

est

est enim extra pretium, ideoque ut notat Reginald. lib. 21. num. 189. suapte natura nec venditur, nec emitur, cum consistat in affectu voluntatis, quae non cogitur relate ad huiusmodi actus; ad usuram autem spectat, ut aliquid ex mutuo immediate speretur, quod de se sit pretio aestimabile.

Utrum autem possit in mutuo deduci amicitia in pactum, itaut non imponatur alia obligatio? Concedunt Sot., Navar., Azor., Reginald. loc. cit. lib. 25. num. 189. Sed verius negant Salon., Valent., Bonac. loc. cit., quia ex mutuo nulla potest imponi obligatio ex iustitia ponendi id, ad quod mutuarius alias non tenetur; atqui si in pactum deduceretur amicitia, & signa amicitiae, mutuarius vi pacti ad haec teneretur ex iustitia; ergo non potest sine labe usurae in pactum deduci.

V. Sequitur tertio, eum, qui excitat Mutuarium ad aliquid sibi tradendum in remunerationem mutui, esse acriter reprehendendum, cum usura sit exigere lucrum ex mutuo; Usuram tamen non committit, qui allicit, & excitat Mutuarium ad aliquid sibi ex liberalitate tradendum, quando verosimiliter credit illum ex liberalitate, & plene voluntarie tradere: Et idem docet Less. cap. 24. dub. 27. de famulo, qui sponte domino infervit non petens stipendium, ut hac ratione alliciat dominum ad procurandum sibi Beneficium, quamvis id in praxi periculofum sit; Idemque dicendum de eo, qui tradit munera, ut hac ratione trahat ad benevolentiam, & sic ex benevolentia obtineat, quod petiturus est.

VI. Quod si dubites, Num Mutuarius plene voluntarie, & ex liberalitate aliquid tibi tradat, an potius involuntarie mixte ex verecundia, & timore, ne alias deneges mutuum? Bonac. cum Less. cap. 20. num. 45. pu-

tat, quod non possis quicquam accipere, quia teneris cavere etiam periculum usurae; quamvis praesumendum sit, quod libenter tradat, si tradit animo hilari, & sponte sua, qui ceteroqui gratus, & liberalis est. Tambur. etiam V. *Mutuum* docet, quod si dubium sit, an aliquis Contractus sit usurarius, non potes lucrum accipere, quia possessio stat pro mutuuario, qui est certus dominus suae pecuniae, cum interim mutuans dubium titulum habeat eam retinendi.

VII. Quæritur tertio; Quo jure prohibita sit Usura?

Respondeo, prohiberi non solum jure Canonico in Clement. de Usuris, & jure Divino apud Lucam 6. *Mutuum dantes, & nihil inde sperantes*, & Psalm. 14. *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram*, &c.; sed etiam jure naturali, non secus ac furtum. Ratio est, quia contra rectam rationem est accipere plus, quam res valeat; atqui centum, quae mutuantur, non pluris valent, quam centum; ergo si plus accipiatur, contra rationem accipiuntur. Neque enim vendi potest usus pecuniae. Nam in mutuo usus rei non distinguitur ab ipsa rei substantia, quia usus talis rei est translatio dominii in Mutuarium, & veluti consumptio substantiae rei, (quod non habetur in commodato,) translato autem dominio, usus ejusdem rei pertinet ad Mutuarium dominum, unde non potest vendi a mutuante.

Neque dicas, Deuteronom. 22., usuras permitti. Nam sicut permittuntur meretrices ad vitandum majus malum, ita aliquando jure Civili permittuntur usurae, non tamen proinde licent; nisi forte Deus ex suo dominio absoluto vellet donare illas mutuanti: Sicut enim Israelitae spoliantes Aegyptum ex ordinatione Domini non commiserunt furtum, ita in casu nostro.

ARTICULUS III.

An quævis obligatio imposita Mutuatario sit Usura?

- I. Usuraria est omnis obligatio ex iustitia Mutuatario imposita, ad quam aliunde non tenebatur; non vero si obligetur ad id, quod alias ex iustitia erat debitum.
- II. Quid si imponatur illi onus, ad quod solum ex charitate tenebatur?
- III. Non sine usura imponitur mutuatario, quod præstet munus a lingua, aut ab obsequio, aut a manu, aut quod tibi quamvis digno officium, vel Beneficium conferat.
- IV. Quid si quis mutuare velit, nisi alter remutuet? Aut nisi ad suam scholam, molendinum, aut apothecam veniat?
- V. Probabiliter non est usurarius, qui vendit merces pretio iusto rigoroso pecunia credita, quas venderet pretio infimo pecunia numerata.
- VI. Num debens centum post annum possit nunc dare quinquaginta cum pacto, quod alia quinquaginta post biennium solvantur?
- VII. Quid si mutuetur triticum vetus cum pacto, quod post annum restituantur novum?
- VIII. Estimatio valoris rei mutuata desumenda est ex eo quod ea valebat in loco, ubi fuit mutuata.

I. **Q**uaritur primo, Quænam obligatio imposita Mutuatario sit usuraria; Quænam vero licita?

Respondeo cum communi, omne pactum, per quod imponitur mutuatario onus, & obligatio ex iustitia, ad quam alias non tenebatur, labem usurae continere. Ratio est, quia talis obligatio est pretio æstimabilis, (eo quod tollat alteri, nempe mutuatario, libertatem, & obliget illum ad damna

Pars IV.

secuta,) & supra sortem acciperetur: Contra vero licitum est pactum, per quod imponitur obligatio ad id, ad quod alias ex iustitia mutuataris tenebatur, puta ad reddendum depositum, ad reddendum debitum antiquum, &c.

II. Molin. disp. 309. putat non esse usuram mutuare cum pacto, quod fiat id, quod ex charitate aliquis tenetur præstare; verbi gratia quando Medicus sub reatu culpæ mortalis tenetur iusto pretio mederi, &c. Et ratio est ex Tambur. cap. 8. §. 2., quia cum medicus hic absolute teneatur, non censetur superadditum novum onus obligando illum ex iustitia. Sed communius id negant, quia si ex iustitia teneretur, obligaretur ad refarcienda damna secuta; unde novum onus ex mutuo confurgeret.

III. Hinc sequitur primo, usuram committi ab eo, qui mutuat cum pacto, ut mutuataris præstet munus aliquod vel a lingua, vel ab obsequio, vel a manu; Dicitur autem Munus a lingua alloqui Regem, verbi gratia canere, laudare, &c.; Dicitur Munus ab obsequio aperire alteri caput, comitari dominum, signa amicitia, & officia particularia exhibere; Munus demum a manu est colere agrum, domum conducere, vel locare, & his similia.

Sequitur secundo, committi usuram, si mutues cum pacto, quod mutuataris conferat tibi, quamvis digno, aliquod Officium, vel Privilegium, vel Beneficium; Immo in hoc casu usura esset Simoniaca, cum ineatur pactum rei temporalis pro spirituali: Unde fit, quod si cum damno mutuantis aliquod officium temporale acceptum sit, debeat tale damnum refarciri, & Beneficium sic acceptum dimittendum est, & fructus percepti vel in pios usus erogandi, vel dandi sunt Camerae Apostolicæ; nisi cum illa fiat compositio: Quare non est audien-

I

diendus Petrus Navar. apud Bonac., qui putat non committi usuram ab eo, qui non vult mutuare, nisi mutuarius sibi, vel alteri conferat in presenti Beneficium aliquod, vel Officium.

IV. Sequitur tertio, usuram committi ab eo, qui mutuat sub conditione, ut mutuarius statim, vel in posterum remutuet; Obligatio enim remutuandi, quæ imponitur, est pretio æstimabilis. Verum quidem est, posse utrumque se obligare ad mutuandum pro certo tempore, quia sic utriusque contrahentis par est onus, & obligatio. At non videtur licitum imponere mutuuario obligationem remutuandi, ut docent Rebel., Azor., Bonac. punct. 9. contra Petrum Navar., Molin. disp. 308., Lefs., Sal., qui putant licitum esse nolle mutuare, verbi gratia pecuniam, nisi mutuarius in presenti remutuet aliquod, quo mutuans indiget. Id tamen in praxi est periculosum.

Illud certum est, non esse usuram, si quis videns Titium non habere animum mutuandi in presenti, aut in futurum, cum cateroqui possit sine incommodo, nolit illi quicquam commodare; nam in tali casu non habetur mutuum cum obligatione remutationis, sed solum non vult ille remutuare, quia videt Titium ingratum esse, ut notat Trull. dub. 6., & Dian. part. 1. tract. 8. resol. 10.

Sequitur quarto, committi usuram ab eo, qui mutuat cum pacto, ut ille ad suam scholam, vel molendinum, vel apothecam veniat; necnon ab eo, qui mutuat cum pacto non reperendi mutuum, donec mutuarius frequentet molendinum, &c.: Quamvis possit absolute nolle mutuare, immo possit etiam speculative loquendo velle repetere mutuum, si videat mutuarium ingratum nolentem frequentare suum molendinum, cum possit sine suo

incommodo. Quod si tale pactum intercessit, tenetur mutuuario refarcire damnum ex tali pacto secutum.

Sequitur quinto, committi usuram ab eo, qui mutuat pecuniam, vel vinum verbi gratia, cum pacto, quod restituatur mutuum in re diversæ rationis, puta in tritico tempore messis, quia imponit obligationem ex justitia pretio æstimabilem, ad quam ille non tenebatur: Potest quidem iniri contractus emptionis solvendo pecuniam anticipato pro tritico dando tempore messis pretio tunc taxado juxta estimationem communem; sed in tali casu pecunia debet dari irrevocabiliter; ubi contra pecunia, quæ mutuatur gratis nullo præfixo tempore, potest ad libitum revocari. Eodem modo possum anticipata solutione conducere operas coloni, & volenti meum agrum colere mutuare illi pecuniam, ut boves emat, & alia necessaria; sed non possum illi non parato ad colendum agrum meum mutuare cum pacto, quod vendat mihi suas operas, emendo boves, & colendo agrum meum, quia sic onus ex justitia indebitum ex mutuo consurgeret. Similiter possum anticipata solutione emere operam Medici, vel Advocati per annum verbi gratia; at non possum mutuare illis cum pacto, quod vendant mihi operam suam, & justo pretio medeatur, & causam defendatur.

Sequitur demum, non committi usuram ab eo, qui novam obligationem ex justitia non imponit mutuando; verbi gratia ab eo, qui mutuat cum pacto, quod mutuarius det pignus, vel hypothecam pro securitate mutui. Non tenetur enim mutuator mutuare cum periculo amittendæ fortis: Nec committitur usura ab eo, qui mutuat cum pacto, quod mutuarius restituat sibi depositum debitum, aut quodcumque ex justitia debet; Non vero si in eatur pactum, quod ponat mutuarius,

rius, quod ex charitate, vel obedientia tenetur ponere. Nec est usura mutuari ad redimendam vexationem injustam sive propriam, sive alienam: Verbi gratia, mutuare inimico, ut condonet injustam satisfactionem, quam exigit: Et probabiliter, ut notat Rebell. hic., si quis mutuet cum pacto, quod solvantur sibi legata non pia in minus solemniter testamento relicta, non committit usuram, sequendo eam opinionem, quod ea debeantur in conscientia; fecus vero si quis sequatur opinionem oppositam probabiliorum. Præterea nec committitur usura ab eo, qui mutuat sperans, & intendens remissionem rancoris, aut amicitiam, & ea mediante liberalem condonationem pænæ debitæ; quia immediate non acquiritur aliquid pretio æstimabile.

V. Probabiliter non est usurarius, qui iusto pretio, licet riguroso, vendit credito merces suas, ut plures attrahat ad emendum, ut docet Molin. disp. 309. num. 51., & Sal. contra Sylvest. apud Bonac., quia quamvis vendens credito virtualiter mutuet, tamen vere iusto pretio vendit res suas, ut diximus cum de Venditione art. 3. num. 7. ex Lug. de Emption. num. 104., & ex Dian. part. 1. tract. 8. resol. 21. Quamvis enim non possit mutuans exigere aliquod supra fortem eo titulo, quod pecunia numerata, & præfens pluri æstimetur, quam numeranda, juxta propos. 41. damnatam ab Innoc. XI., potest tamen vendi credito merx pretio iusto riguroso, etiam si cum pecunia numerata venderetur infimo; quia utrumque pretium est iustum, & libere celebratur contractus ab emente.

Adde, nec committi usuram ab eo, qui obligat se ad mutuandum alteri, quancumque sibi libuerit, & pro tali obligatione exigit pretium moderatum; Sicuti nec est usura aliquid moderatum exigere pro fidejussione,

qua fidejussor obligat se ad debiti solutionem in defectum principalis, ex Salon. apud Trull. dub. 6.; quia periculum solvendi est pretio æstimabile; Ex quo inferunt aliqui, quod si potest fidejussor aliquid exigere pro fidejussione, possit etiam, saltem speculative loquendo, mutuans subire vices fidejussoris, & pro eo titulo exigere id, quod fidejussori distincto solvendum esset: In tali enim casu mutuans lucrum reportaret non præcise ex mutuo, sed ex periculo amittendæ fortis, ratione cuius potest fidejussor aliquid accipere; itaut quo minus est tale periculum, eo minus solvi pro eo debeat, ut videtur est apud Bonac. punct. 5. Ubi notat, quod si nullum sit periculum, nihil accipi possit, & quod non possit mutuans cogere mutuatarium ad suscipiendum seipsum pro assicuratore.

VI. Quæritur secundo; Si Titius debens centum Cajo post annum, det illi quinquaginta nunc cum pacto, quod alia quinquaginta solvantur post biennium, committiturne usura?

Respondeo, Lessl., Sal., Trull., Dian. part. 1. tract. 8. resol. 63., Tambur. lib. 7. tract. 3. cap. 7. §. 8. num. 8. putare, quod non committatur usura, quia unum mutuum datur pro alio: Bonac. tamen putat usuram committi, quia Titius dando quinquaginta anticipato revera mutuatur hæc per annum, imponendo Cajo obligationem, quod remutuet alia quinquaginta; Diximus autem quod mutuare imponendo obligationem remutuandi sit usura; Quia tamen non committitur usura, quando uterque contrahens obligatur ad mutuandum, ideo in hoc casu probabiliter non habetur usura; quia qui debet centum post annum obligat se, & vere dat quinquaginta per annum, dummodo ille veluti alia quinquaginta mutuet per alium annum, unde

unde contentus sit eā accipere post biennium.

VII. Quæritur tertio: An sit usura mutuare verbi gratia triticum vetus, ut post annum restituatur novum?

Respondeo certum esse, quod solutio mutui facienda sit juxta valorem, quem res habebat tempore Contractus, nisi aliter conventum sit, quia secus non servatur æqualitas inter datum, & acceptum: Quare sicut si mutuaveris decem tarenos, & deinde moneta crescat in valore, itaut novem tarenis æquivalent decem illis acceptis, non debent restitui decem, sed novem; ita si mutuaveris decem modios tritici valentes decem aureis, & deinde crescat, vel decrescat valor tritici, non debent restitui decem, sed solum quantum æquivalent in valore illis decem: Dixi, nisi aliter sit conventum; potest enim accidere, quod qui mutuat decem modios tritici valentes centum, æque se exponat periculo perdendi, & lucrandi, si post annum restituendi sint decem modii, quantumque tunc valeant, & in tali casu restitui debent decem modii, vel pecunia, qua decem modii tunc emi possint. His præmissis resolvitur quæsitum; Nam si post annum triticum novum, quod restituitur, tanti valeat, quanti valebat tunc triticum vetus, & nunc vetus triticum valeat minoris, potest iniri pactum, quod restituatur novum. Si vero triticum vetus tanti valebat tunc, quanti nunc, non potest tale onus ex justitia imponi mutuatario, ut reddat triticum novum, si ejusdem valoris, & bonitatis est triticum vetus, quod accepit, & quod reddit.

Dices: quamvis sit ejusdem valoris, tamen diuturnius conservari potest triticum novum; mutuans autem nisi mutuasset, potuisset tunc vendere triticum vetus, & eodem pretio emere nunc triticum novum, & confer-

vare diuturnius; ergo æquum est, ut restituatur novum.

Respondeo procul dubio debere restitui novum, si mutuans habuisset talem animum, & manifestasset mutuatario; nam ratione damni emergentis procul dubio posset mutuatarium talem obligationem subire, ut dicitur art. sequenti; Si vero talem animum non haberet, quando mutuavit, quare debet restitui triticum novum, quod cum diuturnius conservari possit, eo ipso melioris est qualitatis, etiam si eodem pretio vendatur, quia communiter emitur, ut edatur, non ut conservetur?

VIII. Dubium est: Utrum æstimatio rei mutuatae judicanda sit tempore solutionis juxta valorem, quem res habet, in loco, ubi fit solutio, an potius juxta valorem, quem res habet in loco, ubi mutuum fuit acceptum?

Respondeo, faciendam universim esse solutionem juxta æstimationem, quam habebat res in loco, ubi fuit mutuata, itaut si aliter conveniatur, debeat spes lucri cum periculo damni compensari; aliter conventio esset usuraria, nisi propria sponte mutuatarium aliud offerat, quod sit utile mutuanti, sibi vero non damnosum.

ARTICULUS IV.

Quotupliciter potest aliquid ultra sortem exigi citra usuram?

- I. Potest mutuator aliquid ultra sortem exigere ratione damni emergentis, aut periculi damni.
- II. Num debeat moneri mutuatarium, ut teneatur damnum emergens compensare?
- III. Potest ab initio pacisci mutuans de compensando lucro cessante, dum modo adsint quatuor conditiones.
- IV. Spes lucri tanti æstimanda, quantum quis eam venderet alteri, aut ipse ab alio emeret.

V. Ratione periculi non quidem remoti, sed proximi amittendi sortem potest aliquid a mutuario exigere.

VI. Nihil potest accipi pro obligatione non repetendi mutuum usque ad certum tempus.

VII. Contractus trium, videlicet Societatis, Assuratiōnis sortis, & venditionis lucri, non continet usuram, si vere pecunia ad negotiationem implicetur.

VIII. Non solum est immunis a labe usura venditio rei fructifera, cum pacto retrovenditionis, & locatione ejusdem ipsi Venditori, sed etiam emptio census sive realis, sive personalis, sive mixti, quamvis utrinque redimibilis. Servandum tamen hac in re jus positivum.

IX. Usurarius est Contractus Godere a Godere, si non sit emptio cum pacto retrovenditionis.

X. Num possit, & sub quibus conditionibus dari mutuum cum pacto, quod si Mutuarius præfixo tempore mutuum non restituat, teneatur aliquid solvere in pœnam moræ culpabilis? Et an talis pœna debeat in conscientia ante sententiam iudicis?

XI. An sit usura apponere in Contractu mutui pœnam legis commissoria? Et quid ea sit?

XII. Quandonam possint fructus pignoris dari mutuanti non computari in extinctionem sortis?

XIII. Quomodo ab usura excusentur Montes pietatis accipiendo, verbi gratia sex in singulos centenarios a mutuariis? Et quomodo excusentur, qui in iis suam pecuniam deponunt accipiendo quatuor pro centum?

XIV. Qui bona fide celebravit Contractum usurarium, poteritne lucrum retinere ex eo, quod procul dubio Contractum licitum celebrasset, si advenisset illum esse usurarium?

XV. Num possit quis pecuniam ultra sortem acceptam bona fide retinere, si deinde dubitet, an Contractum licitum celebraverit?

I. **Q**uæritur primo: An possit mutuator pacisci in principio Contractus, quod aliquid supra sortem solvendum sit ratione damni emergentis (puta quia cogitur solvere pro proprio debito interesse, dum mutuatur pecuniam suam,) vel etiam ratione periculi damni?

Respondeo cum communi affirmative; æquitas enim postulat, ut damnum non patiat mutuanus, eo quod mutuet. Tres tamen conditiones requiruntur, ut mutuarius teneatur compensare damnum emergens mutuanti; Prima, ut tempore Contractus deducatur in pactum damnum, quod revera accidit, vel quanti æstimatur periculum talis damni; aliter non teneatur mutuarius illud compensare; nisi forte fuerit in mora solvendi tempore præfixo; Ratio est, tum quia mutuarius forte non accepisset mutuum cum tanto onere compensandi damnum; tum etiam quia eo ipso, quod mutuator non in pactum de damno emergente, censetur illud condonare mutuatio; Et idcirco non debetur, si non sit in mora restituendi tempore præfixo. Secunda conditio est, ut non deducatur in pactum aliquid supra damnum emergens, vel ultra id, quod æstimatur periculum damni. Tertia, ut revera damnum sequatur, & emergat præcise ex causa mutui, itaut non potuerit mutuator illud commode vitare: Quare si vel ex sua culpa, vel aliunde patitur tale damnum, non potest petere a mutuario compensationem.

II. Dubium est, An mutuarius, qui tempore præfixo non restituit mutuum, teneatur solvere mutuanti damnum emergens, etiam si nullum pactum de illo præcesserit?

Re-

Respondeo cum Less., Molin., & aliis communiter apud Bonac., quod qui sine sua culpa tempore praefixo non restituit mutuum, verbi gratia ex impotentia, non teneatur compensare damnum emergens; quia neque ex re accepta, neque ex injusta acceptatione, neque ex vi Contractus ad id tenetur: Contra vero si sit in mora culpabili, tenetur; quia quoties praefigitur terminus solutionis, censetur tacite iniri pactum de compensando damno emergente ex defectu restitutionis, ex *leg. 2. §. Non utique*, Idque verum est, etiamsi mutuator elapso termino non petat solutionem; nam dies definita interpellat pro creditore, ex *Cap. fin. de Eocato, & Conducto*, ut communius docent contra Azor. apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 87., & Tambur. cap. 8. §. 3., qui putant esse monendum, ut sic teneatur, seu ut debitor ponatur in mora; quia forte si de novo hoc onere moneatur, omnibus viis illud extinguere sataget. Quod si nullus sit constitutus terminus solutionis, non videtur mora esse graviter culpabilis, nisi quando creditor ob timorem, vel impotentiam, vel oblivionem non petit; unde videtur dilationem concedere, & sic non tenetur ad compensandum damnum emergens, ut communiter docent apud Bonac. disp. 1. quaest. 6.

Ex dictis sequitur, quod qui pactum iniit de compensando damno emergente, non teneatur aliquid supra sortem restituere, si revera nullum damnum sequatur mutuanti ex mutuo: Qui vero pactum iniit de solvendo, verbi gratia, aliquid supra sortem pro periculo damni imminens, tenetur illud solvere, si revera fuerit periculum, & tanti illud aestimetur, etiamsi nullum damnum mutuanti sequatur.

III. Queritur secundo: An etiam ratione lucri cessantis liceat in mutuo aliquid ultra sortem exigere, & ab

initio pacisci, ut mutuarius solvat lucrum cessans causa mutui?

Respondeo cum communi affirmative; quia mutuator non tenetur mutuate cum suo detrimento, seu cum iactura lucri sui. Et hoc verum est, etiamsi mutuans offerat se ad mutuum, ut multi docent contra Conrad. apud Sa. Ex quo fit, ut mutuarius eodem modo teneatur compensare lucrum cessans, ac damnum emergens, quando scilicet est in mora culpabili solvendi praefixo tempore.

Requiruntur autem ad id quatuor conditiones. Prima, ut vere mutuatio sit causa, cur cesset lucrum, quod habebatur in spe certa, vel probabili: Quare si quis mutuet mille, quod destinaverat negotiationi, non potest quicquam accipere ratione lucri cessantis, si habeat aliam pecuniam otiosam, quam possit commode substituere negotiationi, ut communiter docent contra Molin. disp. 316.; quia non videtur pati ullum damnum ratione mutui. Secunda conditio est, ut non tantum exigatur, quantum est lucrum cessans, sed quanti aestimatur spes lucri cessantis, spectatis circumstantiis, detractis expensis: Immo detrahenda est aestimatio laborum, & molestiarum, quas subjisset mutuans negotiando, ut communiter censent contra Bann., & Sal. apud Bonac.; qui verius putat detrahendum esse quantum mutuans libenter dedisset pro redemptione laboris, & molestiarum in negotiando; itaut si nihil remisisset pro redemptione laboris, sed optasset laborem in negotiando sustinere potius, quam quicquam dare ad illum redimendum, nihil pro aestimatione laboris detrahi possit. Tertia conditio, ut lucrum non statim exigatur: Quare qui ratione lucri cessantis exigit quinque pro centum, non potest solum dare mutuatario nonaginta quinque. Ratio est, quia pro nonaginta quinque datis acci-

ciperet in fine anni quinque, non vero pro centum, ut patet. Quarta conditio, ut moneatur mutuarius de lucro cessante; & ut pretium lucri cessantis, vel ejus spei aut taxetur initio Contractus, aut relinquatur taxatio facienda deinde arbitrio prudentis viri, ita ut sicut incertum est lucrum, pariter incertum sit pretium pro eo solvendum, quod deinde inspecto lucro, quod cessavit, & detractis expensis taxandum sit.

IV. Notat hic Dian. part. 1. tract. 8. resol. 64. pro praxi Confessariorum, spem lucri tanti aestimandam esse, quantum remanet de lucro sperato, dempto eo, quod alteri daretur pro assecuratione: Verbi gratia, si quis mutuans centum speret demptis expensis pro lucro quindecim, & libenter daret alteri sex, ut assecuret novem, quæ supersunt, non nisi novem potest pro lucro cessante accipere; quod est dicere, tanti aestimandam esse spem lucri, quanti venderetur a mutuante alteri, vel quanti ipse emeret illam ab alio.

Notandum secundo, lucrum cessans ex solo Contractu licito compensandum esse, non vero ex Contractu illicito, puta ex Cambiis fictis, & fictis, ex usura, &c.

Notandum tertio, quod si mutuarius tempore præfixo non possit mutuum restituere inculpabiliter, non tenetur ad damnum emergens, & lucrum cessans, nisi quando a principio conventum sit de interesse proveniente ex mora, ut notat Dian. part. 1. tract. 8. resol. 43., & tract. 15. resol. 49. contra Molin.

Ex dictis sequitur, quod quando Judices præcipiunt debitoribus, ut solvant aliquam pecuniam pro interesse ratione lucri cessantis, vel damni emergentis, quando sunt in mora, isti non teneantur in foro conscientiae illam solvere, si non sint in mora culpabili, nec a principio conventum sit de interesse: Immo nec tenentur, si sint in mora culpabili, vel a principio conventum sit de interesse, quando revera lucrum nullum cessavit, nec damnum emerit; quia sententia illa nititur falsæ præsumptioni, quod lucrum cessarit; quamvis tenerentur vitare scandalum. Si tamen ab initio conventum sit de interesse non ratione damni, sed ratione periculi damni, aut spei lucri, si revera tale periculum fuit, vel talis spes, tenentur in conscientia tantum solvere, quanti periculum illud, & spes aestimatur, etiamsi non sint culpabiliter in mora, Demum si Judicis sententia de solvenda pecunia ratione moræ lata sit tantum in pœnam, non vero ratione lucri cessantis, Primo certum est, pœnam non deberi ante sententiam, ut infra dicemus; Secundo probabiliter, ut notat Dian. loc. cit., neque tenetur in conscientia solvere talem pœnam, qui ex impotentia inculpabili omisit restituere tempore debito.

V. Quæritur tertio; An liceat aliquid ultra sortem exigere ratione periculi fortis amittendæ, vel difficultatum, & expensarum in ea recuperanda?

Respondeo, Sor., Rebel., Tolet., & alios apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 37. negare, quia tale periculum non est quid separatum a mutuo, atque adeo gratis subeundum est; Nec est eadem ratio de fidejussore, qui potest aliquid accipere pro fidejussione, eo quod hæc sit pretio aestimabilis ratione obligationis civilis ab eo susceptæ. Sed Sal., Bonac., Filliuc., & Dian. probabiliter affirmant, quia hoc pertinet ad indemnitate mutuatoris; qui tamen non debet id facere cum gravamine mutuatarii, quale esset, si volente mutuatario tradere pignus, aut adducere sufficientem fidejussorem, id recuset.

Ex hac ratione deducitur ex Salon, apud

apud Trull., quod possit quis vendere credito rem aliquam supra justum pretium illius nude sumptæ, accipiendo supra justum pretium rei tantum, quanti aestimatur periculum amittendi pretium. Et ratio a priori est, quia sicut est pretio aestimabile suscipere obligationem fidejussoris, ratione periculi, cui hic se exponit, ita etiam in mutuante est pretio aestimabile conjicere se in idem periculum; Præsertim si mutuat homini non satis noto, aut dubiæ fidei; unde sicut mutuator potest exigere, ut detur sibi vel pignus, vel fidejussor, ita ipse accipere potest, quod fidejussori dandum esset, eo quod idem periculum ipse subeat. Notandum tamen, quod non plus exigatur ratione periculi, quam ipse mutuans alteri vellet dare pro talis periculi redemptione, ut justum pretium illius assignetur. Ad id, quod objicitur, respondetur, falsum esse, quod mutuo fit de se annexum periculum grave amittendæ fortis; solum est illi annexum periculum remotum, quale habetur, si detur mutuum viro magnæ fidei, & magnarum opum; unde pro tali periculo nihil exigere potest, cum nec tu quicquam alteri dares pro eo redimendo.

VI. Quæritur quarto: An liceat aliquid ultra sortem exigere pro obligatione non repetendi sortem usque ad certum tempus?

Respondeo negative, ut constat ex propos. 42. damnata ab Alex. VII. quæ habet: *Licitum est Mutuanti aliquid supra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.* Ratio est, quia talis obligatio non est pretio aestimabilis, quando revera nullum damnum subis, nec ullum lucrum tibi cessat ex carentiâ pecuniæ usque ad tale tempus; Quod si damnum aliquod subires, eo quod privas te opportunitate lucrandi, &c., tunc vel potes mutuare sine obligatio-

ne non repetendi ad longum tempus, vel poteris obligare mutuatarium ad compensandum damnum, quod es subiturus; vel ab initio pacisci, ut ultra sortem detur tibi tantum, quanti aestimatur periculum talis damni, spectatis omnibus circumstantiis: Nam, ut diximus, si periculum sit remotum, non est pretio compensandum, si vero proximum potest pretio compensari, & sic præcise propter illam obligationem nihil accipi potest. Neque dicas cum nonnullis apud Trull. disp. 12., Bonac. punct. 6., Dian. resol. 48. posse aliquid exigere pro fidejussione, necnon pro obligatione mutuandi mille ad libitum mutuatarium suscepta per annum; ergo etiam pro obligatione non repetendi mille per annum. Nam primæ illæ obligationes sunt pretio aestimabiles ratione periculi, cui se exponit fidejussor, & qui se obligat mutuare; at in calu nostro supponimus, quod nulli periculo, nisi remoto se exponat mutuans, & consequenter nihil pro eo accipere potest, sed gratis debet tali periculo se exponere, si vult mutuare. Præterquamquod, ut communiter docent, obligatio non repetendi mutuum per aliquod tempus est essentialiter annexa mutuo, itaut ad illam teneatur, qui vult mutuare; ergo si ex mutuo nihil potest accipi, consequenter nec potest aliquid accipi ex tali obligatione: Quod si non potest aliquid accipi ex obligatione non repetendi, verbi gratia per duos dies, neque potest accipi ex obligatione non repetendi per plures, & plures dies, nisi forte ratione lucri cessantis id exigeretur: Econtra obligatio mutuandi, quæ est pretio aestimabilis, est onus, ad quod simpliciter nemo tenetur; ergo pro illa potest aliquid accipi.

VII. Quæritur quinto: An possit Titius dare mercatori centum, & ab eo accipere, verbi gratia septem, vel

vel sex, aut octo pro ratione negotiationis quotannis, quousque illa centum restituantur; idque ratione Contractus trium, seu ex vi Contractus completentis tres Contractus, videlicet Societatis, Asssecurationis capitalis, & Venditionis lucri incerti majoris pro lucro certo minori? si scilicet Titius init cum mercatore Contractum Societatis, dando illi centum, & vendit, verbi gratia, lucrum (quod speratur pro ipso fore viginti) pro duodecim certis, & ut asssecuret capitale, remittit quatuor ex his duodecim, unde solum accipit octo quotannis.

Respondeo affirmative cum communiori contra Sot., Rodriq., & alios, dummodo vere talis negotiatio mercatoris apta sit fructificare quadraginta, verbi gratia, mercatori scilicet viginti, & danti pecuniam ad negotiandum pariter viginti, itaut iusto pretio pro spe incerta illorum viginti possint accipi, verbi gratia, duodecim, & asssecuratio capitalis spectato periculo possit solutione quatuor iuste emi; aliter erit usura palliata. Ratio est, quia cum tres isti contractus possint iuste, & licite celebrari cum tribus personis diversis, non est ratio, cur non possint etiam cum eodem celebrari, dummodo mercator ad illos non cogatur.

Neque est verum, quod mercator asssecurando capitale virtualiter accipiat mutuum. Nam si esset mutuum, eo ipso mercator evaderet dominus illius Capitalis, & sic posset emere pradium, verbi gratia; quod tamen est falsum, quia tantum debet uti pecunia ad negotiandum, ne sit usura palliata. Præterea si esset mutuum, eo ipso quando mercator fieret impotens solvere suis creditoribus, non posset socius, qui tradidit ea centum, quamvis extarent, ea sibi extrahere ante omnes creditores, quod pariter est falsum; quia cum socius sit dominus, illi de-

Pars IV.

bentur, & si pereunt, illi pereunt, quamvis mercator teneatur ea refarcire ex vi asssecurationis; Molin. disp. 326. docet, quod si parva pecunia usuraria permisceretur cum magna pecunia usurarii, hic efficeretur dominus totius cumuli, ex *Instit. De rerum divisione*; mutuator tamen habet jus in re, ut sibi ante omnes creditores detur ex illo cumulo pars sua; & eo consumpto remanet illi actio personalis in Usurarium; Quod si duode communi consensu misceant propriam pecuniam, uterque est dominus illius acervi pro rata dividendi, & utriusque pari ratione detrimentum convenit.

Oppones, quod Sixtus V. in Bulla incipiente *Detestabilis avaritia* damnet Societatem, in qua periculum capitalis non remanet apud illud apponentem. Sed ut docent Bonac., & Reginald. contra Azor., & Rebell., damnatur a Pontifice talis societas, quando periculum sortis stat penes accipientem per solum Contractum societatis, non vero si periculum rejiciatur in accipientem per Contractum licitum asssecurationis, cum non intendat Pontifex damnare Contractum hunc jure naturæ licitum, ut patet ex decisione Rotæ apud Farinac. decis. 137., & 180. Hic autem notat Hurtad., non esse opus, quod hic Contractus trium explicite fiat, sed satis est, quod fiat implicite; ut regulariter accidit, quando dantur mercatori centum, ut quotannis solvat sex salvo capitali, intendendo id efficere eo modo, quo fieri potest; vel quia creditur id licite posse fieri: Debet tamen mutuans advertere, quod revera mercator in negotiatione sic lucrosa tale capitale impendat, ne pallietur usura: Ex quo fit, ut possit plus exigi, quo negotiatio majus lucrum affert; debeat vero exigi minus, si negotiatio sit minus lucrosa.

K

VIII.

VIII. Queritur sexto: An præter venditionem rei cum pacto retrovendendi, (de qua locuti sumus quæst. 2. art. 3. quæst. 9.) addendo Contractum locationis cum ipso venditore, immunis etiam sit a labe usuræ emptio census (seu juris ad fructus) sive realis, sive personalis, sive mixti utrinque redimibilis, hoc est cum pacto retrovenditionis, sive in favorem solius emptoris, sive in favorem solius venditoris, sive in favorem utriusque?

Respondeo, & dico primo, licitam esse, ut diximus loc. cit., venditionem rei cum pacto retrovenditionis, itaut si emptori tradatur res, quæ illi fructificet, & illi pereat, si perit, possit emptor eandem rem, puta domum, locare eidem venditori.

IX. Dico secundo, Illicitum esse Contractum dictum *Godere a Godere*; ut ibi diximus, nisi res vendatur, & emptori fructificet, & pereat. Ratio est, quia aliter mutuanti fructificaret, & periret mutuuario, quando est injustum.

Dico tertio cum Molin., Valent., Less., & aliis apud Hurtad. disput. 4. difficult. 5., emptionem census redimibilis ex natura sua esse licitam, dummodo statuatur justum pretium, juxta ea, quæ diximus cum de venditione cum pacto retrovendendi loc. laud.; Ratio est, quia emens censum cum tali pacto non dat pecuniam pro pecunia reddenda, in quo consistit mutuum, sed dat pecuniam pro jure, seu dominio utili ad annuam pensionem fundato in re, seu in persona fructifera pensionis, cum pacto, quod possit postea revendi eidem primo venditori; In quo casu non habetur mutuum, sed emptio, quæ licita est, si justo pretio fiat.

Confirmatur, quia si in tali casu haberetur mutuum, & usura, sequeretur, quod remaneret obligatio census ad pensionem, etiamsi periret res, in

qua census fundatur; atqui obligatio census cessat eo ipso, quod res, aut persona, in qua fundatur, fiat inutilis, & infructifera pensionis; ergo, &c. Non inficior tamen, quod etiam pereunte tali re, vel persona, possit remanere alia obligatio ad eandem pensionem, orta ex annexione hypothecæ facta ad securitatem solutionis, quæ pariter obligatio superaddita jure naturali est licita ex Less., & Filliuc. apud Hurtad. loc. cit. diff. 6. contra nonnullos, dummodo tale onus venditori appositum augmento pretii compensetur; quia scilicet uti potest emptio fundata in persona fructifera, adeo ut pereunte tali persona, vel reddita inutili, cesset omnis obligatio in vendente, ita potest emi etiam pensio fundata in persona fructifera, cum pacto, quod si talis persona reddatur inutilis, pensio solvenda sit ex alia re fructifera ejusdem venditoris: Et sic universim in emptione census, præter hypothecam specialem alicujus agræ, verbi gratia, solet dari hypotheca generalis omnium bonorum ejusdem venditoris; Sed huic oneri, quod additur, debet fieri compensatio cum augmento pretii, ut explicabimus cum de censibus, advertendo ea, quæ requiruntur jure positivo, præsertim ex Bulla 80. Pii V., ut licite census ematur.

Notat hic etiam Hurtad. ex Less., Laym., Becan., quod qui pro centum postea reddendis ad arbitrium sive creditoris, sive debitoris, accipit quotannis aliquam summam, verbi gratia quatuor, (quamvis non a mercatore,) possit aliquando excusari ab usura, si eos centum det, & alter accipiat in censum personalem ex utraque parte redimibilem; Et sic censendi sunt efficere indocti, qui intendunt contrahere eo modo, quo licite fieri potest, quamvis utantur nomine mutui. Præterea sicut potest fieri emptio cum pacto

Et retrovenditionis tam quodocunque, quam V. G. infra decennium; ita jure naturæ potest emi census, qui sit redimibilis, vel quodocunque, vel tantum infra annum, vel nonnisi post quinque annos, vel simpliciter irredimibilis, dummodo pro diversitate operis diversum sit pretium. Quoniam autem pretium justum census difficile est ab indoctis decerni, ideo illud censere debent esse justum, secundum quod communiter in patria propria a timoratis celebratur.

X. Quæritur septimo: An sit usura mutuare cum pacto, quod si mutuarius statuto tempore non restituat mutuum, solvat aliquid in pœnam suæ moræ?

Respondeo cum communi contra Aragon, & alios affirmative. Et ratio est, quia mutuarius non restituens tempore debito peccat contra justitiam; unde dignus est aliqua pœna; ergo sicut potest talis pœna a superiore imponi, ita potest imponi ex conventionione partium: Plures tamen conditiones ad id requiruntur: Prima, ut pœna non apponatur in fraudem usuræ, ut accideret, si mutuans pœnam apponeret, verosimiliter credens mutuarium non fore potentem ad solvendum tempore præstituto: Secunda, ut mutuarius vere sit in culpabili mora; si enim nulla culpa præcessit, non tenetur luere pœnam: Quare si non solvat propter impotentiam, non tenetur ad pœnam; dummodo impotentia non fuerit causata ex alia culpa, videlicet quia commestationibus, & ludis rem consumpserit, prævidens se futurum impotentem ad solvendum: Tertia, ut pœna sit moderata juxta mensuram culpæ; sicut enim id requiritur in pœna judiciali, & legali, ita etiam in conventionali: Quarta, ut mora sit notabilis, nam dilatio etiam viginti dierum ex Dian. part. 1. tractat. 8. resol. 29. non dicitur notabilis.

Dubium est, An talis pœna debeat in conscientia ante sententiam Judicis? Affirmant multi apud Dian. loc. cit.; quia hæc est differentia inter pœnam legalem, & conventionalem, quod illa non debeat ante sententiam judicis, hæc vero debeat; quia universim quod debetur ex contractu, ante sententiam judicis debetur. Sed Sanch. lib. 1. de Matrim. disp. 37., Less., Suar., Vasq. apud Bonac. punct. 7. negant; quia hæc videtur esse intentio contrahentium, (nisi aliud exprimant,) quod possint condemnari ad pœnam, si fidem non servent; condemnatio autem supponit sententiam judicis. Quod si exprimant Contrahentes se velle obligari ante sententiam judicis, certe obligantur, cum pacta, & conventiones vim, & robur habeant a Contrahentium voluntate. Illud advertit Bonac. ex Navar., & Salon., quod non teneatur mutuarius pœnam hanc solvere, nisi expresse, vel tacite petatur; quia si non petatur, cum facile possit peti, præsumere potest, quod mutuans velit illam condonare, & cedere juri suo.

XI. Quæritur octavo; An sit usura apponere pactum legis commissoriæ in pignoribus pro mutuo acceptis; ita scilicet, ut si mutuarius non solvat debitum statuto tempore, pignus pro eo datum fiat mutuantis, & sic debitor incidat in commissum, seu amittat jus rei suæ propter culpam commissam?

Respondeo, per se loquendo esse usuram; quia accipitur aliquid ultra fortem: Quod si tale pactum apponatur in pœnam sub conditionibus s. superiore explicatis, non est illicitum. Immo ex Molin., Salon., Rebel. apud Bonac. punct. 8., nec committitur usura, si apponatur pactum in mutuo, ut nisi restituatur intra tale tempus, pignus vendatur justo pretio, aut maneat justo pretio venditum. Ratio est,

K 2 quia

quia hoc non fit in gravamen mutuatarii, sed ut mutuans seipsum reddat indemnem, sicuti cum apponitur pœna. Equidem tamen puto, quod cum se habeat tale pactum, sicut pactum de solvenda pœna, easdem conditiones requirere debeat; aliter consultius esset emere, quod tradendum est in pignus cum pacto, quod ad arbitrium venditoris possit retrovendi intra illud tempus, quod esset terminus mutui; si enim vendatur, eo ipso transit in dominium emptoris, & illi perit, si casu pereat; secus vero si detur in pignus.

XII. Quæritur nono: An sit usura percipere fructus ex pignore dato mutuanti in securitatem, & illos non computare ad extinguendam sortem?

Respondeo affirmative; nisi fructus accipiantur ratione lucri cessantis, vel damni, vel periculi fortis, vel pœnæ conventionalis, vel expensarum, quæ forte fiunt in conservando pignore. Ratio est, quia per pignorationem non transfertur dominium; res autem debet domino fructificare. Unde qui agrum sterilem, quem dominus non colebat, accepit in pignus, & inde sua diligentia fructus percipit, tenetur illos deductis expensis in sortem referre; Quod si pignus iusto pretio emerit cum pacto de retrovendo, poterit fructus accipere, quin referat in sortem; quia per emptionem pignus factum est emptoris, qui sicut subit illius rei periculum, si forte pereat, ita ejus fructus percipit.

In duobus tamen casibus accipiens pignus non tenetur fructus in sortem computare: Primo, si dominus directus accipiat in pignus a suo debitore rem sibi feudalem, ex *Cap. 1. De feudis*; quia scilicet cum tali onere venditur feudum; Et idem dicas si emphyteuta det pignori domino directo rem emphyteuticam. Secundo, si detur marito pignus fructiferum, donec solvatur dos, ex *Cap. Salubriter, De*

usuris; conceduntur enim tales fructus ad levanda onera matrimonii, & ad alendam uxorem.

XIII. Quæritur decimo; An excusentur ab usura Montes, qui recepto pignore, accipiunt, verbi gratia, sex pro singulis centenariis ab iis, quibus pecuniam mutant? Et an excusentur ab usura, qui ponunt pecuniam in iis Montibus, accipiendo quatuor pro singulis centenariis?

Respondeo, tuse hac de re nos disceperasse in quarto ex Opusculis Theologico-Moralibus. Breviter hic dicimus, certum esse, Montes pietatis declarari a Leon. X. in Concil. Lateran. sess. 10., quod nullam speciem mali præferant, si tantum absque ullo lucro accipiant, quod requiritur ad solvendas Ministrorum impensas, & ad rerum conservationem: Quare dubium non est, quod possint aliquid a mutuario accipere ad sui indemnitate, non vero ad ipsos Montes augendos. In dubium jure merito revocatur, An possint aliquid a Montibus pietatis accipere, qui pecuniam suam in iis reponunt, cum non omnibus cesset lucrum ullum, aut damnum emergat, nec supponatur haberi in his Montibus redditus sufficientes, ut census constituantur. Pelliz. in Man. reg. putat id licere ex eo præcise, quia summus Pontifex, utpote supremus Princeps, potest in bonum Communitatis bona venius alteri dare; & sic ut homines alliciantur ad deponendam pecuniam in his Montibus in bonum pauperum, liberaliter donat iis quatuor, verbi gratia, pro singulis centenariis; Hac itaque de causa a pauperibus exigunt Montes V. G. sex pro singulis centenariis, ut scilicet quatuor dent deponentibus pecuniam, & alia deserviant ad expensas necessarias.

Ex quo sequitur, quod liceat quidem privatæ personæ Montem instituire, ut ex ea pecunia aliis mutuetur, exi-

exigendo tantum, quæ ad expensas necessarias requiruntur, non tamen exigendo id, quod requiritur, ut liberaliter donetur deponentibus in eo pecuniam, ut ad id alliciantur. Ratio est, quia solius Supremi Principis est posse in bonum Communitatis bona unius alteri erogare. Num autem possit ab his Montibus aliquid exigi ultra sortem, & ultra expensas necessarias, ut possit Mons augeri in subsidium pauperum? Expendimus fusc in Opusculo laudato, commendando praxim Montium frumentariorum, quos in singulis Oppidis summa cum laude erexit Eminentissimus Ursinus in sua Archidicæsi Beneventana.

XIV. Quæritur undecimo: An qui bona fide celebravit contractum iniustum, & usurarium, putans esse iustum, possit retinere lucrum, quod acquisivisset, si celebrasset Contractum iustum, verbi gratia, societatis trium, vel Censuræ, vel Cambii, &c., quem procul dubio celebrasset, si scivisset, Contractum celebratum esse usurarium?

Respondeo, certum esse, quod si mala fide illum celebravit, non possit illum lucrum retinere; nam non satis est, quod celebrasset Contractum iustum lucrosum, ut possit actu lucrum percipere, ut communissime docent contra Verricel. tract. 4. quæst. moral. 2. num. 3. apud Tambur. cap. 8. §. 3.: Si tamen bona fide illum celebravit, Azor., Salon., Sylvest., & alii apud Dian. part. 1. tract. 8. resol. 47. propter eandem rationem putant, quod nec possit lucrum ullum retinere; Præsertim quia forte mutuarius nollet in alium Contractum consentire. Sed oppositum probabiliter sentiunt Sà, Tanner., & alii apud Dian. part. 2. tract. 5. resol. 92., quia qui bona fide celebrat Contractum usurarium, putans illum esse iustum, implicite vult iustum titulum, & intendit lucrari eo modo, quo licite

potest; videturque mutuarius in id consentire implicite ad non fraudandum mutuantem lucro, quod licite posset acquirere. Idque præsertim est verum, si Mutuator dicat expresse se velle lucrari, verbi gratia, sex in singulos centenarios eo modo meliori, quo potest. Quam formulam solent Notarii addere Instrumentis, quia talis censetur esse mens contrahentis bona fide, quando res ipsis est obscura, & vident passim a timoratis similes Contractum celebrari.

XV. Rogabis, An obligetur ad restitutionem, qui mutuata alteri pecunia lucrum bona fide accepit, & deinde dubitat, an inierit Contractum licitum; vel dubitat, an habuerit intentionem absolutam saltem implicitam ineundi Contractum licitum, in quo dubio adhuc perseverat post diligentiam adhibitam?

Respondeo negative cum Medin., Valent., Bonac. punct. 11.; quia in dubio melior est conditio possidentis, præsertim in materia iustitiæ.

ARTICULUS V.

Expediuntur, quæ spectant ad Usurarium.

- I. Non acquirit Usurarius dominium rerum per usuram acceptarum, si extant in individuo. Quod si res istas vendiderit, iure positivo fit dominus pretii, quamvis Emptor non fiat dominus rerum illarum.
- II. Si res per usuram accepta misceantur cum aliis rebus usurarii, hic fit dominus illarum: Mutuarius tamen habet tunc actionem personalem adversus usurarium, & probabiliter habet jus in re relate ad illum cumulum.
- III. Usurarius restituere debet res per usuram acceptas, earumque fructus naturales, ac mixtos, necnon lucrum.

- erum cessans, ac damnum emergens, eo prorsus pacto, quo fur. Quid si Officium, aut Beneficium usurarie accepit?
- IV. Tenentur pariter ad restitutionem, qui ad usuras cooperati sunt ex parte mutuantis, non tamen si id fecerint in bonum mutuatarii.
- V. Usurarii manifesti vel ob notorietatem facti, vel ob sententiam iudicis sex gravibus poenis in jure mulentur.
- VI. Num punitio hujus delicti ad iudicem etiam secularem spectet, an ad Ecclesiasticum dumtaxat?
- VII. Licitum est petere mutuum ab Usurario ob indigentiam. Num etiam id liceat, si pecunia petatur mutua ad negotiandum?
- VIII. Num peccet mortaliter, qui petit ab Usurario mutuum, ut eo ad vana, & inutilia utatur?
- IX. Si Usurarius sit habitualiter paratus ad dandum mutuum sub usuris, probabilius peccat mortaliter, qui illud petit ad usus vanos, aut malos. Si vero sit paratus actualiter, probabiliter solum peccat venialiter; quia illud petit sine ulla causa honesta.

I. **Q**uæritur primo: An usurarius acquirat dominium usurarum? Respondeo, & dico primo cum communi apud Molin. disp. 326., Less., Trull. disp. 17.; Si res usuraria extat in individuo, quin sit permixta cum aliis rebus usurarii, itaut discerni nequeat, tunc dominium non est translatum in usurarium; atque adeo fructus rei pertinent ad mutuatarium, qui est dominus, & illi res perit, si fortuito pereat, eodem modo prorsus, ac res furtiva. Ratio est, quia non satis est mera traditio rei ad transferendum dominium, nisi etiam habeatur titulus justus, sive sit liberalis donatio, sive venditio, &c., ex leg. *Nunquam*, §.

De acquirendo rerum dominio; atqui in casu nostro non habetur titulus justus; ergo dominium non transfertur. Verum tamen est, quod si usurarius vendat rem acquisitam per usuram, fit dominus pretii, quando emptor bona fide emit, etiamsi emptor non fiat dominus rei; idque verum est non quidem jure naturali, sed jure Cæsareo, ex leg. *Si in emptione*, ff. *De contrahenda emptione*.

II. Dico secundo: Si res usuraria sine voluntate mutuatarii misceatur cum aliis similibus rebus usurarii, itaut discerni nequeat, ut frumentum cum frumento, tunc rei illius transfertur dominium in usurarium, itaut mutuatario tantum competat actio in personam, non in rem, ex leg. *Si alicui*, ff. *De solutionibus*. Notat tamen Trull. lib. 7. cap. 11. dub. 3. ex Less. cap. 20. num. 157. valde probabile esse, & juri naturali conforme, quod mutuatarius habeat etiam jus in re relate ad talem cumulum, itaut ante alios illi debeat ex tali cumulo satisfieri; Immo potest ex illo sibi occulte accipere, quod suum est. Dixi, si sine voluntate mutuatarii misceatur, nam quando duo de communi consensu miscent rem aliquam, tunc uterque est æque dominus cumuli, ut notat Molin. disp. 326.

III. Quæritur secundo; Quid debeat usurarius restituere?

Respondeo, restituendam esse, Primo rem scænebrem, seu acquisitam per usuram; Secundo, ejus fructus jam perceptos, etiamsi domino res illa non fructificasset, dummodo sint fructus rei, non industriæ; si enim cum pecunia scænebri usurarius negotiatus esset, non tenetur lucrum restituere, ut communiter docent de fure, quia esset fructus meræ industriæ; fructus tamen naturales, & mixti restitui debent deductis expensis; quod etiam concedunt, qui docent dominium

nium rei scenebris transferri in usurarium, ut notat Trull. dub. 18. ; Tertio, lucrum cessans, & damnum emergens; Quarto, si Contractus est usurarius præcise propter obligationem superadditam, non ex eo quod damnum ullum sequatur mutuuario, (verbi gratia, si mutuasti cum obligatione, ut ille frequentet tuum molendinum dando solitum pretium,) tunc ad restitutionem satis est, ut talis obligatio tollatur, nec debet quicquam restitui pro obligatione imposta; Quinto, qui mutuavit cum pacto, ut sibi conferatur officium, quod gratis conferri solet, debet officium resignare; quamvis non teneatur restituere fructus perceptos, si tali officio erat dignus, quia illi debentur ob justum stipendium laborum; si vero esset indignus, & cum damno vel Republicæ, vel particularium illud administravit, debet tale damnum compensare, nec tenetur quicquam mutuanti dare, si nullum illi damnum secutum est: Demum, qui mutuavit cum pacto, ut sibi Beneficium conferatur, debet tale Beneficium resignare, & fructus perceptos in pios usus erogare, nisi utatur Bulla Compositionis.

IV. Tenentur autem ad restitutionem non solum usurarii, sed etiam qui ad usuram cooperantur ex parte mutuantis; non vero qui agunt partes mutuarii. Sicut enim non peccat mutuarius accipiendo mutuum ad usuram, ita nec qui ejus partes agunt. Quare tenentur ad restitutionem Judices, qui compellunt solvere usuras, vel nolunt audire mutuarios volentes repetere usuras. Similiter qui illas consulunt, vel exigunt, aut aliter sunt causa efficax illarum, ut sunt testes, & Notarii concurrentes ad instrumentum usurarium, & proxenetæ, qui quærunt mutuarios egentes, ut ad usurarios adducant, si ad instantiam mutuantis id agant proxenetæ; Secus vero si ad in-

stantiam Mutuarii, aut si se teneant ex parte mutuantis, & non sint causa efficax usurarum; ut sunt, qui notant rationes dati, & expensi.

V. Quæritur tertio: Quænam sint usurariorum pœnæ?

Respondeo, usurarios, qui vel sunt manifesti proprio facto, dantes palam ad usuram, itaut nulla tergiversatione celari possint; vel sunt iudicis sententia de hoc crimine condemnati, Primo esse infames infamia juris, atque adeo irregulares, & Beneficii incapaces; Secundo, ad communionem altaris non esse admittendos; Tertio, nec ad Sacramentum Pœnitentiæ, donec satisfecerint, vel dederint cautionem sive pignoratitiam, sive fidejussoriam Creditoribus ipsis, si sint præsentis, vel Episcopo, aut Vicario, aut Parocho, coram testibus, vel Notario habenti mandatum Episcopi, ex Cap. *Quamquam, de Usuris lib. 6.*; Vel si id non possint, debent jurare, se non posse, sed facturos quod poterunt; Quarto, nec ad sepulturam Ecclesiasticam admittendi sunt, & illos sepelientes sunt excommunicati; Quinto, testamenta eorum sunt irrita; Sexto, Ecclesiastici tenentur e suis Terris usurarios alienigenas, (id est qui ibi nati non sunt,) intra tres menses expellere.

VI. Utrum autem punitio hujus delicti pertineat ad Judicem Ecclesiasticum dumtaxat, an etiam ad sæcularem? Aliqui putant contra Tuscum, & Clarum, judicem sæcularem posse inter sæculares de usura cognoscere, sive de jure, sive de facto.

VII. Quæritur ultimo; An liceat petere mutuum ab usurario parato?

Respondeo, probabiliter nunquam licere petere mutuum expresse sub usuris; quia sic peteretur aliquid intrinsece malum, quod non licet. Ita Vasq., & alii apud Dian. part. 5. tract. 7. resol. 8. contra Sanch., Valent., Mo-

Molin.; qui putant posse sic peti; quia sensus talis petitionis est conditionatus, & permissivus, videlicet, da mihi mutuum, & si aliter nolis dare, quam sub usuris, illas tibi promitto. Verum petere mutuum promittendo usuras, cum sit inducere proximum ad peccatum, non licet sine causa sufficienti, quia tenemur peccata proximi etiam impedire, quoties commode possumus: Quare si petamus mutuum ob indigentiam, non peccamus permittendo peccatum usurarii; Si vero petamus non propter indigentiam, sed propter utilitatem, videlicet ad negotiandum, ut lucremur, putant communiter contra Rebell., quod nec peccemus, quia habemus justam causam permittendi peccatum usurarii.

VIII. Difficultas est, Utrum mortaliter peccet, qui petit mutuum ab usurario ad vana, & inutilia, puta ad epulas superfluas, ad ludos otiosos? Sanch. lib. 3. Sum. cap. 8. num. 23. apud Bonac. putat, quod peccet venialiter ob finem venialiter malum; quia peccatum usurarii non est impurandum petenti mutuum, sed malitiae mutuantis: Sicuti si femina domo egrediatur sciens se ab adolescente impudico concupiscendam, probabiliter juxta plurimum sententiam apud Dianam p. 3. tract. 7. resol. 31. venialiter tantum peccat. Verum Suar., Molin., Valent., Rebell., & Bonac. punct. 13. putant peccare mortaliter, etiamsi usurarius sit paratus, (quod tamen negat Sal. de Usuris disp. 48.) Ratio est, quia sine causa non possumus cooperari in mortale peccatum proximi, sed tenemur illud vitare ex charitate; qui autem petit mutuum non ob necessita-

tem, vel utilitatem, sed ob vana, & inutilia, nullam videtur habere causam cooperandi peccato usurarii; ergo mortaliter peccat.

IX. Demum Dian. part. 5. tract. 7. resol. 8. apud Tambur. lib. 5. cap. 2. ex Petro Hurtad. docet probabile esse, sine scrupulo peccati mortalis peti posse ab usurario parato; Sicut etiam peti posse Sacramenta a parato ministrare illa sub mortali; & suppeditari cibos parato frangere jejunium; quia usurarius non cadit in peccatum occasione alterius, sed ex insigni, & depravatissima malitia sua. Ita etiam Armill., Sot., Tolet., Cajet., Sa^o apud Sal., qui sic distinguit; Vel usurarius est habitualiter, vel solum actualiter paratus dare sub usuris; si actualiter, putat, quod peccet venialiter propter scandala, quatenus petit mutuum sine causa honesta, etiamsi illud petat ob finem mortaliter malum, puta ad fornicandum. Ratio est, quia quando ille est paratus actualiter dare sub usuris, quamvis physice repetat actum peccaminosum, moraliter tamen non repetit, sed in eodem actu manet, ipsumque continuat, & solum opere externo consummat; hoc autem videtur esse modicum damnum spirituale; & ideo qui est occasio illius, petendo sine causa honesta mutuum, praebet occasionem modici damni spiritualis, unde venialiter peccat: Si vero ille non esset actualiter, sed habitualiter paratus dare sub usuris, probabiliorem putat sententiam, quod peccet mortaliter, quam quod solum venialiter, si sine fine honesto petat mutuum.